

"LA PÀTRIA CATALANA"

Francesc Costas i Jové

Biblioteca d'Estudis Vallencs, vol. XXII. Valls, 1988

per Pere Anguera

Malgrat els tòpics persistents la història del desenvolupament i de l'arrelament del catalanisme polític en les diverses comarques de la Catalunya estricta és encara en bona part desconeguda. Se'n coneixen les fites més espectaculars, o que com a mínim s'han venut com a tals, l'esquema del seu triomf a Barcelona o les vicissituds d'algun que altre personatge o grup. Però la forma com quallà en la societat finisecular, els camins que seguí en la seva difusió o les aportacions dels nuclis, més o menys rigurosos, més o més esbravadament idealistes, de les comarques, sobretot de les del sud, es manté desconeguda. Sortosament, en els darrers anys, han aparegut diversos estudis comarcals acurats a l'anàlisi d'un periòdic, grup o personatge significatiu que ens ajuden a recuperar-ne notícies de la seva composició i de la seva ideologia. Són però, encara, aportacions fragmentàries, voluntàriament fragmentàries, degut a la voluntat d'oferir un acotament precís, que faci viables els seus resultats en depassar les generalitza-

cions inútils. Per a recomposar tota la història fa falta la multiplicació de treballs similars. D'interpretació i d'aportació documental. En aquest sentit la publicació facsimiliar de *La Pàtria Catalana* duta a terme per l'Institut d'Estudis Vallencs, amb una llarga presentació de Francesc Costa i Jové, és molt d'agrair, per quan contempla les dues possibilitats: dona notícia del primer nucli regionalista vallenc estructurat i ofereix la consulta fàcil dels textos per aquest segregats. Cal però lamentar una limitació formal. L'últim índex onomàstic que clou el volum sols dona les entrades de la introducció i no les de la revista, quan aquest hauria estat molt fàcil de completar damunt el canemàs que ja n'ofereix Costas.

Costas explica en la seva presentació el com i el qui feren possible la revista. Un primer fet crida l'atenció. *La Pàtria Catalana* obeeix no a l'impuls d'un nucli beatífic de vallencs lletraferits que es limitaven a reunir-se en una tertúlia literària eixorca, sinó a l'empenta d'un emigrant a

Amèrica, Ramon Roca Sans, que en retornar al poble oferí la seva empremta, possiblement també els seus diners, per endegar la publicació. L'anècdota no és trivial, i caldria saber si es repeteix en altres indrets. Els catalans d'Amèrica, també ho foren els gallecs, impulsaren els moviments nacionalistes més radicals; en aquest sentit caldria sols recordar el suport de tota mena ofert a Macià en el seu periple americà o que fou *Fora grillons!* de Santiago de Cuba, el 1906, la primera revista que ornà la seva capçalera amb l'estelada. Roca, que a Amèrica ja havia col·laborat en revistes catalanes, transportà a Valls el seu neguit, tot i que de moment fracassà en la voluntat, que li atribueix Costas, de provocar el salt de l'entreteniment jocflorallesc a la construcció d'una autèntica consciència nacional. La importació del paper de Roca és cabdal en el procés catalanitzador de Valls, perquè com recorda la introducció la seva marxa de la ciutat féu que, clausurades les seves iniciatives, passessin "vint anys sense que es publicués un altre noticiari escrit en català". En segon lloc Costas destaca l'apoliticisme absolut de la revista, una característica compartida per la majoria de les primícies del catalanisme i de la seva actuació en general, que comporta alhora la seva grandesa i la seva misèria. Grandesa en permetre-li la cooperació múltiple i contradictòria, gens arriscada i en la majoria de vegades dins del que després es denominaria el catalanisme ben entès. La seva misèria perquè a la llarga l'aboca al fracàs, en no engrescar de forma absoluta a ningú i reduir-lo al clos reclosit del sentimentalisme. Una tolerància ideològica que havia d'abocar per altra banda no només a l'ambigüitat, sinó també a l'autocensura, en tots aquells col·laboradors que tenien una proposta de lectura política dels fets coetanis, dels

quals era indeslligable el fet nacional. El que la ideologia política partidista, a l'hora de la veritat, s'imposava a l'utòpicament bla catalanisme, ho demostra l'agressió, que Costas reporta, del fundador de la revista per disputes caciquils de política municipal. Intentar aglutinar en nom d'un eteri, ni que fos per elevat, ideal els que disputaven el poder pel practicisme de cada dia havia d'esdevenir forçosament, a la curta o a la llarga, inviable. Em penso que deuriem ser més les desavinences polítiques, que el buit a la renaixença, contra el que insinua Costas, el que va provocar la desaparició de la revista; unes desavinences que donarien el cop de coltell definitiu davant la precarietat econòmica.

Els redactors de la revista foren quatre. Un alt empleat de banca, un hisendat (d'aquí potser, malgrat ser un tòpic de les preocupacions de l'època l'apologia de l'agricultura que "és lo sosteniment de la humanitat"), un industrial (fabricant d'ans) i un llibreter-impresor.

Sense necessitat de conèixer les rendes, les nòmines o els guanys industrials, sembla evident que els quatre formaven part de les classes dirigents vallenques, com a mínim en el sentit ampli d'estar inclosos en la llista d'electors censitaris de la restauració, amb la possibilitat de jugar de forma activa en la dinàmica política. Un estatus que indueix a pensar en una acceptació plena del règim existent i, per tant, forçosament, en un catalanisme més nostàlgic que reivindicatiu. Més jocflorallesc que de compromís. En definitiva més literari que polític. Al seu costat hi forma un estol més aviat magre de col·laboradors, que l'absència d'index temàtic i de treballs signats, dificulta d'evaluar-ne el pes dins les pàgines de la revista. A més sorgeix una segona dificultat, que el text no aclareix. Els articles dels col·laboradors espo-

ràdics són originals o copiats d'altres revistes? L'aclariment fóra especialment d'agrair en els casos més espectaculars: el canonge Collell o Francesc Matheu, pel seu protagonisme en la renaixença i el primer regionalisme; Narcís Oller i Josep Ixart, per la seva incidència i participació en la vida cultural barcelonina; o en els apriorísticament més detonants, el general Comerna (precisament per la seva professió militar, ni que sigui d'enginyers) o la del mossèn Vilarrassa, un reaccionari integral, autor d'una ben informada, tot i que ferotgement esbiaixada, història del seixenni. Vilarrassa, publicà un sol article, a la revista, al número 2, al voltant de la commemoració dels difunts. Fóra bo de saber, tot i que pot ser impossible, a què es deu aquesta unitat. A discrepàncies ideològiques amb els redactors, a que aquests aprofitaren un sermó d'ocasió d'un orador ben considerat a la vila, a un favor arrencat per un d'ells? El fet de reproduir articles i poemes era una pràctica molt usual. Detectar-ho permet conèixer les vinculacions amb altres grups similars i el control del món literari català. Els poemes de Victor Hugo, traduïts per Eusebi Cort, els havia publicat abans *El Eco del Centro de Lectura*, de Reus, però, feia deu anys! Si no hi hagué cap contacte personal directe, fóra una prova del bon nas i del domini de la producció comarcal pels redactors.

Una bona definició del que els impulsors de la revista entenien que era la seva missió pot ser un fragment del discurs pronunciat pel mantenidor del certamen per ells convocat el 1881, Josep Castellet, "la missió del catalanisme que ens ha congregat a la present festa" era "cantar la pàtria (...), fer reviure les glòries de la terra evocant les ombres del passat (...) despertant l'esperit de les passades centúries amb

el record de les usances, de les lleis, del poder i dels fets dels nostres avis", és a dir més nostàlgia d'un passat esplendorós que projecte per a bastir un nou futur prometedor. Tot i que la presentació dels redactors va una mica més enllà en proclamar que pretenen difondre "las ideas (...) del progrés moral y material en bé de nostra estimada Catalunya", tot i que ho faran "vestida a la catalana y adornada ab brots de romaní y espígol". De fet mels temes *patriòtics* hi són ben escassos: una commemoració, amb tots els tòpics romàntics, de Fivaller i algun molt escadusser article. El més detonant, per la frase que el clou ("aymar a la Pàtria és un deber y morir per ella una glòria"), "Debers pàtris", publicat el 6 de març del 1881, sense que en cap moment concretí quina és la pàtria del lector. La relació pàtria-nació-Catalunya no resulta mínimament implícita ni en l'alegat proteccionista publicat el 13 de març del 1881. En canvi la majoria de textos doctrinals es reparteixen entre els temes agrícoles i els articles de sentit moral, en un to, ambdós, força conservador. En definitiva *La Patria Catalana*, és mostra més com una revista catalana, en català, que no pas catalanista, combativa per una proposta de política pràctica. Em doldria que els pàgines anteriors fossin vistes com a menyspreadores del treball, altament remarcable, de Costas, de qui valdria la pena aplegar els seus articles sobre la premsa valença en un volum, ni de *La Pàtria Catalana*. Costas ha dut a terme un bon treball de sistematització de notícies, que són les que generen els interrogants precedents, i només un text suggestiu, en el sentit que sigui, els provoca. Unes informacions que van molt més enllà de la revista estricta, sota les quals es transparenta la societat valença de finals del vuitcents i els seus conflictes. *La Pà-*

tria Catalana, té uns mèrits indiscutibles que justifiquen àmpliament la seva reedició íntegra: ser el primer periòdic vallenc redactat íntegrament en català, que almenys serví per a demostrar, a Valls i des de Valls, que en català es podia fer una revista digna com amb qualsevol altre llengua, és a dir que ajudà a trencar qualsevol imatge diglòssica, en demostrar les seves possibilitats com a eina de transmissió cultural estricta. En segon lloc, ajudà a vertebrar un sentiment de catalanitat, no

per evenescent menys important, en ser el pas previ per a la seva consolidació cap a la via política. En tercer lloc, com apunta Costas, “ofereix els batecs de l’ambient” amb “suggeriments i observacions assenyades”, en unes útils i ben informades cròniques. En quart lloc, sabé encarregar o recollir col.laboracions d’autèntica vàlua literària. En cinqué lloc, impulsà una dinamització de la vida cultural vallenca amb la convocatòria del primer certamen literari que s’hi celebrà.